

imanje pokraj Zagreba, te u svojem alternativnom, autonomnom, ekološkom, edukacijskom i aktivističkom angažmanu djeluju kao postmoderni čimbenik redefiniranja urbanog i ruralnog. Zbornik je nadopunjen anketnim upitnikom i tabličnim prikazom rezultata istraživanja Urbane aspiracije građana Zagreba, koje je provedeno 2000. godine za Gradski zavod za planiranje razvoja i zaštitu čovjekovog okoliša, a na kojemu se temelji nekoliko članaka u zborniku, te upitnikom za istraživanje s djecom i nacrtom eseja za gimnazijalce, koji su iskorišteni u istraživanju dviju objavljenih studija.

U pojedinim se člancima nastavlja već višedesetljetna tradicija sociološkog istraživanja gradova u Hrvatskoj, koja je posebice tijekom sedamdesetih i osamdesetih godina prošlog stoljeća temeljena na anketnim i kvantitativnim istraživanjima u suradnji s gradskim urbanističkim i razvojnim tijelima, kritički prateći razvoj grada, procese urbanizacije i društveno-prostornu transformaciju urbanoga života. S druge strane, suvremena sociološka istraživanja grada okreću se kvalitativnim istraživanjima s naglaskom na predodžbama, značenjima i subjektivnoj identifikaciji. Metodom analize sadržaja (*content analysis*) grada koja nastaje kvalitativnim istraživanjem u nekima od ovih radova prevodi se u statistički obradive podatke, izuzimajući se od cjelovite kontekstualne ili diskurzivne analize ili drugih interpretacija potaknutih otvorenošću postmodernih znanstvenih prostora, legitimirajući objektivnost stvorenog znanja upravo brojčanim podatkom. Domaća etnologija/antropologija ne može se podičiti nekim korpusom građe ili studija u kojima bi se kritički istraživao i interpretirao grad i gradski život, kao što se to radilo unutar područja američke urbane antropologije, britanske antropologije kod kuće ili francuske antropologije bliskoga. Stoga joj preostaje da sa svojim specifičnim znanstvenim postupcima, metodama, pristupima i temama to nadoknadi i da se, zajedno sa sociološkim istraživanjima, uključi u suvremeno interdisciplinarno polje urbanih studija.

Valentina GULIN ZRNIC

Dubrovnik, Grad optočen zidinama što su ga čuvale izvana, ali istodobno i zatvarale Dubrovčane u malu međusobno i predobro znanu zajednicu, pokazuje se u ovoj vrsnoj knjizi Vesne Miović ipak i otvorenim gradom. To je i knjiga što svjedoči o Gradu i slici o njemu koja se prelama i zrcali u tri stoljeća života židovske zajednice. Knjiga razmatra život Židova u gradu u trima vremenskim odsječcima: do nastanka geta (1546.), do katastrofalnog potresa (1667.) te do pada Dubrovačke Republike (1808.).

Židovi u Grad pojedinačno i usputno dolaze od 13. st., intenzivnije u doba oslobođanja od mletačke vlasti sredinom 14. st., u doba definiranja odnosa s moćnim osmanskim susjedom te razvoja u jaku trgovačku luku što spaja Istok i Zapad i sama pritom dobro prosperirajući. Gonjeni i protjerani iz Portugala i Španjolske, a potom i iz južne Italije, Židovima je na putu prema istoku i zaštiti što ju je pružalo Osmansko Carstvo negdje na putu prirodno bio Dubrovnik. Obostrani interes domaćina i novih doseljenika, u prvome redu u trgovini, pobijedio je domaću netrpeljivost i Židovi su se smjeli stalno nastaniti među dubrovačkim mirima. Upravo je godina 1546., godina osnivanja geta, početak suživota Dubrovčana sa Židovima.

Postanak, rast geta i njegovo rastakanje u samom srcu zatvorenoga grada, tog mjesta što je bogato nastanjeno poviješću, okosnica je ove knjige. Autorica geto gradi u arhitektonskom smislu: detektira kuće koje su Židovi nastanjivali ne samo u Žudioskoj već i u susjednim ulicama (Kovačkoj i današnjoj Boškovićevoj), rekonstruira nestalu ulicu (Među polačama), što je najprije nadsvođena, a poslije zagrađena i potpuno zaboravljena zatvarala taj prostor, otkriva prolaze među zidovima kuća koje su se naslanjale na kuće u getu, ali nisu smjele biti njegovim

Vesna Miović, Židovski geto u Dubrovniku (1546-1808), Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zavod za povijesne znanosti u Dubrovniku, Zagreb – Dubrovnik 2005., 140 str.

sastavnim dijelom jer su im proćelja bila okrenuta otvorenu gradu pa time i zabranjena Židovima za stanovanje, opisuje skladišta u prizemljima koja su bila središtima gospodarskoga života te zajednice.

No, to je tek jedan aspekt ove knjige.

Onaj drugi kazuje o odnosu Židova i Grada, o odnosu koji je neprestano kolebao između netrpeljivosti, međusobne snošljivosti i promišljene gradske lukavosti i njezina umješana plivanja između domaćih i rimskih crkvenih zabrana i njihova svjesnog kršenja u ograničavanju židovskih sloboda, a sve zbog viših ciljeva i općeg gradskog dobra – i političkog – u židovskim diplomatskim poklisarskim pohodima Turcima – i materijalnog – u naplati poreza, najmova i inih daća – ali i u zabranjenim uslugama židovskih liječnika. I gradske su se odredbe o isticanju židovskih oznaka na odjeći stoga tijekom stoljeća morale opetovano uvoditi jer su se očito često kršile.

Knjiga se ni tu ne iscrpljuje: ona govori i o životu te zajednice i njezinu dugovjeku prožimanju s gotovo svim vidovima dubrovačke svakidašnjice. Zatvoreni prostor geta bio je tek središtem zajednice (kasnije sve više Židova živi i izvan njezinih zadanih mjera): u njoj je organiziran vjerski život, škole, bratovštine, tu su se odvijale i kazališne i glazbene priredbe, ali i međusobne svađe i tuče (gradska bi se vlast upletala i presuđivala tek kad židovska zajednica nije mogla naći rješenje).

Unatoč mučnim događajima i optužbama protiv Židova, koji oslikavaju krhku i promjenjivu toleranciju prema njima, zaključuje se da su Židovi u Dubrovniku živjeli slobodnije i ljepše no u mnogim drugim krajevima. Svjedoče to podaci o vraćanju na židovska imena prethodno drugdje pokrštenih Židova, o Didaku Piru, pjesniku što je sudjelovao u pjesničkom renesansnom životu Dubrovnika i svoje mjesto našao i u Kombolovoj povijesti hrvatske književnosti, o brojnim slavnim liječnicima koji su se zauvijek zaustavili u Dubrovniku.

Fotografije te 17 priloga na kraju knjige s popisima imena i prezimena dubrovačkih Židova i njihovih obiteljskih veza (gdje je to god bilo moguće), s datacijama o njihovu dolasku, odlasku i vječnom ostajanju u Gradu potkrepljuju i poosobljuju opisane događaje i ljude. Autorica je pokazala zavidno strpljenje i ustrajnost jer treba mnogo znanja da bi se iz teško odgonetljivih krhotina razasutih u raznorodnim vrelima Državnog arhiva u Dubrovniku, u rukopisima i u literaturi prepoznala jeka tog davno nestaloga svijeta.

Istovjetno izdanje na engleskom jeziku pomoći će recepciji knjige izvan hrvatskog govornog prostora.

Ljiljana MARKS

Etnografija Hrvata u Mađarskoj, 11, Etnološke studije iz života Hrvata u Mađarskoj, ur. Đuro Franković, Mađarsko etnografsko društvo, Budimpešta 2004., 191 str.

Već trideset godina u Mađarskoj izlaze publikacije koje objavljuju rezultate znanstvenih i stručnih istraživanja kulture pripadnika nacionalnih manjina u Mađarskoj, pa tako dakle i Hrvata. Isprava u okviru niza publikacija pod nazivom *Etnografija južnih Slavena u Mađarskoj*, od početka devedesetih, točnije 1993. godine, osamostaljuje se publikacija

pod nazivom: *Etnografija Hrvata u Mađarskoj, etnološke studije iz života Hrvata u Mađarskoj*. Ovo je jedanaesti broj.

Uvodni prilozi Attila Paladija Kovacs i Ernesta Eperjessyja posvećeni su prigodnom obilježavanju tridesetgodišnjega jubileja. Oba su uvodničara napomenula da je za izdavanje ovakvih publikacija zaslužno Mađarsko etnografsko društvo, te iznijela stav o potrebi etnoloških istraživanja nacionalnih manjina, čiji rezultati neće služiti samo pripadnicima dotičnih manjina nego i većinskome narodu, npr. u nastavi u školama i na fakultetima. Nadalje, u bazama podataka za europska etnološka i folkloristička komparativna istraživanja. Napokon,